

Lunds universitet
Avd. för litteraturvetenskap, SOL-centrum
Handledare: Cristine Sarrimo
2015-06-03/04

LIVK10
Amanda Backman

Den hårda knoppen

Karaktärsutveckling Alice Walkers *Purpurfärgen*

Innehållsförteckning

Inledning	1
Syfte och frågeställning	2
Metod, avgränsningar och tidigare forskning	2
<i>Purpurfärgen, ett kort handlingsreferat</i>	4
Black feminism	5
Queerteori	9
Analys: Karaktärsutveckling	12
<i>Sexualitet</i>	12
<i>Feminism</i>	16
<i>Motpoler</i>	21
Avslutande diskussion	24
Käll- och litteraturförteckning	26

Inledning

Alice Walkers roman *Purpurfärgen*¹ gavs ut år 1982. Romanen gav henne ett Pulitzerpris år 1983. I en artikel av Christopher S. Lewis som diskuterar romanen står det: "The novel's popularity and critical acclaim suggested that black female same-sex desire as an object of literary representation could be regarded with seriousness and sensitivity by a widespread audience".² Detta citat belyser det som var viktigt för författare som Alice Walker: att få berätta dessa historier och låta dem ta plats i ett samhälle som ständigt exkluderat dem:

Black lesbian and lesbian-allied writers of the 1970s and 1980s insisted on telling stories about black women who were excluded from black literary representation under the politics of black pride; they 'looked behind the veil and explored broken families, domestic violence, and sexual abuse'.³

Det var alltså viktigt att, som Lewis skriver, se bortom det yttre skiktet och utforska eller exponera det som pågick på insidan, inte bara i vita familjer. För att tydliggöra att hennes roman ekar av "riktiga" personer dedicerar Walker sin roman "To the Spirit". Detta för att koppla samman sin berättelse med västafrikansk tro: det vill säga tron att förfäder influerar hur de levande agerar och tänker och att då karaktärerna i romanen faktiskt existerar eller har existerat på riktigt. Som Judy Dozier också diskuterar har Walker själv kommenterat detta: "She insists that she had not 'created' her characters but simply 'recorded' them".⁴ Som om karaktärerna har "dykt upp" för att berätta sin historia, inte att hon som författare har skapat dem. Hon menar alltså på att den berättelse hon skrivit ut på papper endast är något hon fångat upp eller spelat in ifrån den verkliga världen.

Walker har alltid varit politiskt engagerad och är det fortfarande. Hon intresserar sig mycket för mänskliga rättigheter och speciellt för förtryckta människor

---

¹ Walker, Alice, *Purpurfärgen*, Bokförlaget Trevi AB, Stockholm 1986 (1982) övers. Hallén, Kerstin

² Lewis, Christopher S. "Cultivating black lesbian shamelessness: Alice Walker's *The Color Purple*.", *Rocky Mountain Review* 2012, 66:2, s 159 f

³ Lewis, s 159

⁴ Dozier, Judy, "Who You Calling a Lady?: Resisting Sexual Definition in *The Color Purple*", *Griot: Official Journal of the Southern Conference on Afro-American Studies*, 2002 Fall: 21, s 8

världen över. Inte bara kvinnor utan alla människor som är ekonomiskt, politiskt, religiöst eller socialt förtryckta och hon reser världen över för att ställa sig på deras sida.⁵ Det är därför inte en överraskning att hennes roman belyser det problem som hon så starkt brinner för: förtryck av svarta kvinnor. I det här fallet i USA under 1910/30-talet då slaveriet hade varit över under några årtionden och samhället var uppbyggt på dels rasistiska och dels patriarkala värdegrunder. Huvudkaraktären Celie får ta plats i min uppsats som en representant för de svarta kvinnor som kämpade mot dessa båda samhällskrafter som ständigt motarbetade dem på olika sätt. Inte bara inom privatlivet, äktenskapet, utan även den offentliga sfären då bägge var präglade av djupt rotade stereotyper och en ras- och könsbaserad hierarki. Som jag nämnde i början av min inledning så visade *Purpurfärgen* på att man kunde diskutera svarta samkönade förhållanden på ett seriöst sätt. Inte minst genom att vinna Pulitzerpriset men också genom det enorma genomslag som romanen fick. Celie och Shug får vara representanter för många svarta lesbiska/bisexuella kvinnor. Deras överlevnad och slutliga ”vinst” över det patriarkala kan vara en fin hyllning till systerskapet och till att det inte spelar någon roll vem man älskar eller hur man älskar.

Syfte och frågeställning

Mitt syfte med den här romanen är att diskutera sexualitet, feminism och motpoler i samband med karaktärsutvecklingen av protagonisten Celie. Min frågeställning är: Hur framställs sexualiteten i romanen och hur påverkar det Celie? Hur kan man placera Celie i ett feministiskt perspektiv? Vad har Sofia och Shug Avery för betydelse för Celies utveckling?

Metod, avgränsningar och tidigare forskning

För att svara på min frågeställning kommer jag att använda mig av queerteori och teori om ”Black feminism”. Jag kommer även använda mig av några forskningsartiklar om romanen samt ett större forskningsprojekt. Queerteorin jag

---

⁵ Wikipedia, artikeln om Alice Walker, Hämtat från: http://en.wikipedia.org/wiki/Alice_Walker 2015-05-03 (senast redigerad 2015-04-28)

kommer använda mig av har sin grund i Judith Butlers forskning. Men för att få med lite nyare queerteori har jag valt att inkludera dels Fanny Ambjörnssons *Vad är queer?*⁶ och dels Katri Kivilaaksos, Ann-Sofie Lönnngrens och Rita Paqvaléns *Queera läsningar – Litteraturvetenskap möter queerteori.*⁷ Jag har valt att ha Butlers teorier som startpunkt då hon är en viktig aktör inom forskningen, om inte den viktigaste. Ambjörnssons verk har jag tagit med eftersom det kan vara spännande att få med en svensk teoretiker. Hon har själv tagit mycket inspiration från Butler. *Queera läsningar* har jag valt att använda mig av eftersom den teori som presenteras där är direkt kopplad till litteraturvetenskap vilket känns relevant. Den kommer jag mest ta hjälp av när jag ska analysera texten.

I teorin om black feminism kommer jag att utgå från ett centralt verk av Bell Hooks som heter *Ain't I a woman – black women and feminism*⁸ eftersom hon likt Butler är ett av de viktigaste namnen inom sitt område. Eftersom Hooks teori gavs ut på 1980-talet känns det viktigt att även inkludera något nyare teorier. Därför har jag också använt mig av Cynthia Buracks *Healing Identities – Black feminist thought and the politics of groups*⁹ som kom ut år 2004. Anledningen till att jag avgränsat mig till Hooks och Burack är för att få med en ursprunglig teori kring black feminism men även använda mig av ett nyare exempel.

Jag har valt att avgränsa min tidigare forskning till några artiklar som behandlar romanen och till ett stort forskningsprojekt av Kheven Lagrone som heter *Alice Walkers The Color Purple*¹⁰ där han samlat en mängd texter av olika forskare som är direkt kopplade till de ämnen jag vill behandla. Anledningen till att jag till stor del avgränsar mig till denna antologi är för att den mesta av den forskning jag fann under min sökningsprocess finns i den boken. Det finns mycket tidigare forskning kring *Purpurfärgen* och därför tror jag att en sådan avgränsning är nödvändig.

Genom att applicera mina valda teorier på romanen och karaktären hoppas jag på att kunna besvara min frågeställning på ett sätt som kan bjuda in för vidare diskussioner. Den tidigare forskningen hoppas jag kunna hjälpa mig genom att

---

⁶ Ambjörnsson, Fanny, *Vad är Queer?*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2006

⁷ Kivilaakso, Katri, Lönnngren, Ann-Sofie, Paqvalén, Rita, red., i *Queera läsningar: Litteraturvetenskap möter Queerteori*, Rosenlarv förlag, Halmstad 2012

⁸ Hooks, Bell, *Ain't I a woman-black women and feminism*, Pluto Press, London 1982

⁹ Burack, Cynthia, *Healing identities: Black feminist thought and the politics of groups*, Cornell University Press, Ithaca, 2004

¹⁰ Kheven LaGrone red., *Alice Walkers The Color Purple*, Editions Rodopi 2009

utmana och belägga mina egna argument. Min metod har också inneburit en närläsning av hela romanen där jag kontinuerligt gjort anteckningar. Metoden är således en kombination av teoriapplicering, den tidigare forskningen kontra min egen samt en noggrann närläsning.

Purpurfärgen, ett kort handlingsreferat

Alice Walkers *Purpurfärgen* är en roman som behandlar livets stora frågor men också en utsatt tillvaro och ett ofrivilligt kliv från ursprunget i Afrika till ett samhälle där färgade människor anses som mindre värda. I denna värld befinner sig Celie. En tystlåten men intelligent och eftertänksam kvinna som helt enkelt haft otur. Hon och hennes syster Nettie växer upp ovetandes om sina föräldrars död i en familj som inte älskar dem. Ständiga övergrepp från styvfadern och förlusten av en ordentlig utbildning på grund av ofrivilliga graviditeter och en våldsam styvfader skapar en karaktär som inte förstår sin plats i världen. Systemen Nettie lyckas skaffa en utbildning eftersom hon är vacker och tillåts göra som hon vill. Celie som inte välsignats med ett omtyckt utseende får det mycket svårare. Hon föder två av sin styvfaders barn som bägge två tas ifrån henne och som ett resultat av de tidiga graviditeterna blir Celie steril och slutar få sin menstruation. Det är i den här vändan som Mister A träder in i bilden med avsikt att gifta sig med Nettie. Efter många om och men slutar det med att Celie gifter sig med honom för att rädda sin syster. Det här blir starten på ett psykiskt nedbrytande äktenskap där Celie inte respekteras eller behandlas väl i några avseenden. När Nettie senare avvisar Mister A's närmanden slutar det med att hon flyr och att Mister A svär på att hon och Celie aldrig ska få träffas igen. Nettie hamnar med en missionärsfamilj och åker till Afrika och Celie tvingas vara kvar med sin våldsamma, deprimerade man i tron att Nettie är död. Under detta äktenskap möter Celie Mister A's tidigare kärlek Shug Avery vilket blir en stor omvändning i hennes liv. Hon upptäcker och försöker förstå sig på en attraktion och sexuella känslor gentemot den färgstarka Shug. När Shug blir sjuk tar Celie hand om henne. Det leder till att de inleder en lång och stark vänskap. Detta leder i sin tur till att de utvecklar ett lesbiskt förhållande och ett väldigt starkt systemskap. Shug Avery hjälper Celie att upptäcka och hävda sig själv i en värld som ständigt går emot henne. Efter många år lyckas Shug få reda på att Mister A har gömt alla brev från Nettie. Sedan följer en ny halva av boken där vi får läsa om Netties äventyr i Afrika. En kombination av Celies

nyfunna självförtroende och vetskapen om att hennes syster lever ger henne styrkan att lämna livet med Mister A och försöka skapa sig sitt eget liv tillsammans med Shug. Celie och flera av karaktärerna (Mister A, Shug, Harpo, Sofia etc) i romanen genomgår en personlig utveckling. Romanen slutar i en fin vändning och en efterlängtdad och känslös återförening av de två systrarna.

Black feminism

Politiken kring svartas situation i USA har nästan alltid haft rasismen som fokuspunkt. När man började kämpa för svartas rösträtt pratade man dock endast om svarta mäns rösträtt. De svarta kvinnorna höll sig tysta eftersom man endast ansåg rasfrågan som relevant. De samlades inte och kämpade för sina rättigheter eftersom de inte ansåg eller ville erkänna att deras "kvinnlighet" var en viktig del i deras identitet. Detta och mycket mer diskuterar Bell Hooks.¹¹ Hon menar på att orsaken till de förtrycktas tystnad var en rasistisk och sexistisk socialisering som ledde till att svarta kvinnor nedvärderade sin kvinnlighet. Det fanns också en rädsla att erkänna sexism som lika förtryckande som rasism. I en värld där även svarta män förtrycktes och sökte frihet var det svårt att erkänna att de var präglade av sexistiska värderingar. Det var en generation svarta kvinnor som blivit lärda/vana vid att underställa sig och acceptera en sexuell underlägsenhet.¹² Som jag tidigare nämnt så var de svartas rösträttsfråga endast för svarta män. När man talade om kvinnors frigörelse och rösträtt talade man endast om vita kvinnor. Men egentligen var hela samhället präglad av ett tankemönster: "When black people are talked about the focus tends to be on black men; and when women are talked about the focus tends to be on white women".¹³ Detta resulterade i att svarta kvinnor hamnade i en svår situation. Om de stödde kvinnors rösträtt så allierade de sig med en vit rasistisk kvinnorörelse men om de allierade sig med svarta män så godkände de en patriarkal ordning som inte heller skulle ge dem en politisk röst.¹⁴ Svarta, manliga politiska ledare behöll fortfarande samma patriarkala värdegrund. Därför fick svarta kvinnor, trots att de tillhörde samma "ras", ingen makt och fortfarande ingen frihet i samhället. Det blev därför så att svarta

---

¹¹ Hooks, genomgående tema i hela boken

¹² Hooks, s 1ff

¹³ Hooks, s 7

¹⁴ Hooks, s 3

kvinnor under 1910-30-talet i USA lärde sig att acceptera sexism som ett naturligt livsvillkor: ”Twentieth century black women had learned to accept sexism as a natural, a given, a fact of life”.¹⁵ Samspelet mellan rasism och sexism utgjorde alltså tillsammans orsaken till svarta kvinnors uteslutning i samhället och i politiken. Den undergivna, accepterande positionen blev så djupt inrotad att det blev en norm:

That black women did not collectively rally against the exclusion of our interests by both groups was an indication that sexist – racist socialization had effectively brainwashed us to feel that our interests were not worth fighting for, to believe that the only option available to us was submission to the terms of others. We did not challenge, question, or critique, we reacted.¹⁶

Svarta kvinnors värdighet mättes istället i hur de kunde anpassa och ställa in sig till denna norm. De blev hyllade om de levde upp till de patriarkala värdegrunderna. Det vill säga om de var ”good little women”, men samtidigt blev de tillsagda att hålla sig i det tysta.¹⁷

Hooks menar på att detta beror på hur svarta kvinnor blev behandlade under slaveriet. Att vita män våldtog svarta kvinnliga slavar regelbundet ska enligt henne resulterat i en generell nedvärdering av svart kvinnlighet: ”The designation of all black women as sexually depraved, immoral, and loose had its roots in the slave system”.¹⁸ Oroliga medborgare ska ha sympatiserat med detta sexuella utnyttjande av svarta kvinnor, både under och efter slaveriet. Men som Hooks beskriver det ”[...] like all rape victims in a patriarchal society they were seen as having lost value and worth as a result of the humiliation they endured”.¹⁹ Eftersom svarta kvinnor blev så brutalt utnyttjade och förtryckta redan från början så skapades en bild av dem som ”lössläppta”. De blev kvinnor som blivit så förödmjukade att de inte kunde återfå något värde i samhället. Denna bild upprätthölls inte bara av vita män utan även av vita kvinnor:

White women and men justified the sexual exploitation of enslaved black women by arguing that they were the initiators of sexual

---

¹⁵ Hooks, s 4

¹⁶ Hooks, s 9

¹⁷ Hooks, s 7

¹⁸ Hooks, s 52

¹⁹ Hooks, s 53

relationships with men. From such thinking emerged the stereotype of black women as sexual savages, and in sexist terms a sexual savage, a non-human, an animal cannot be raped.²⁰

Därför fortsatte det ständiga förtrycket av svarta kvinnor i bägge leden. Inte bara inom politiken utan även i hemmet. Vita feministiska kvinnor som kämpade mot patriarkatet gjorde misstaget att endast fokusera på vita övre medelklassmän som förtryckare. De ville inte erkänna att kvinnoförtryck existerade i alla samhällsskikt. Detta gjorde att de stämplade den vite mannen som ett patriarkaliskt svin, uteslutande svarta män: "[...] provided a convenient scapegoat for black male sexists. They could join with white and black women to protest against white male oppression and divert attention away from their sexism, their support of patriarchy, and their sexist exploitation of women".²¹

Vita kvinnor började få en röst i samhället som resultat av den växande feministiska politiken. Deras växande närvaro i arbetskraften började hota vita mäns maskulina status. Eftersom svarta kvinnor helt och hållet exkluderats i denna debatt så befann de inte sig i samma situation som vita kvinnor. De hölls kvar i hemmen och tog hand om familjen och sina män. Detta resulterade i att svarta män inte hade samma "problem" som vita män. Svarta män som alltid blivit sedda som förlorare i en manlig maktkamp kunde hävda sig: "[...]trump card – he was the 'real' man because he could control 'his' woman".²² Rasism var det stora förtrycket gentemot svarta och därför ville man inte erkänna att det inte var den enda förtryckande kraften: "Nor do they wish to complicate efforts to resist racism by acknowledging that black men can be victimized by racism but at the same time act as sexist oppressors of black women".²³ Konsekvensen av detta blev att det fanns lite erkännande av sexistiskt förtryck inom förhållanden mellan svarta män och kvinnor.

Bell Hooks bok om black feminism kom på 1980-talet och mycket av det som inriktningen behandlar är aktuellt än idag. Stereotyper kring svarta kvinnor existerar fortfarande och gör det ibland problematiskt i dels politiska/offentliga, dels privata sammanhang. Detta talar Cynthia Burack om i sin *Healing Identities*, som fokuserar mycket på psykoanalysens förutsättningar och möjligheter för black feminism.

---

²⁰ Hooks, s 52

²¹ Hooks, s 87 ff

²² Hooks, s 96

²³ Hooks, s 96

Anledningarna till varför hon gärna ser en förening mellan dessa två diskurser förmedlar hon på olika sätt. Som jag förstår det handlar det om att psykoanalysen kan vara ett bra verktyg för att analysera olika maktrelationer och diskurser relevanta för inriktningen:

The construction of personality, the introjection of aspects of socially constructed dimensions of race and gender identity, the formation of sexuality and desire: these are the subjects of feminist psychoanalytic analysis at the level of the individual, and these are crucial dimensions of feminist social and political thought.²⁴

Det är alltså enligt Burack viktigt inom feminismen att undersöka hur olika sociala aspekter i våra liv är konstruerade, vilket psykoanalysen kan hjälpa till med. Det är inte bara dessa nyare tankar som Burack diskuterar i sin bok utan hon återkommer också till det som Bell Hooks talade om: bilden av den svarta kvinnan. Burack menar på att den stereotypiska bilden av den starka svarta kvinnan eller ”matriarken” bidrar till den ”vita fantasin” – att berättiga och ursäktade de skador/brott som begåtts mot svarta kvinnor genom vit rasism och sexism.²⁵ Tanken att svarta kvinnor är starka och uthålliga är alltså något som härstammar från en myt skapad av vita människor i ekot efter slaveriet. Matriarken som ”bossar” över sin man och sina barn, som inte behöver någon sympati från vita människor. Sådana stereotyper existerar fortfarande: ”The strong black woman is a positive essentializing trope that assumes and rewards the endurance of black women against insuperable odds and imaginatively constitutes black women through resistance and insensibility to hardship”.²⁶ Det kan vara en positiv stereotyp i vissa sammanhang och svarta kvinnor har själv använt den i sina egna politiska agendor. Tyvärr bidrar dock denna bild till den felaktiga tron att svarta kvinnor inte berörs av de svårigheter de utsätts för. Black feminism handlar i stor utsträckning om att ge en röst åt de svarta kvinnor som genom tiderna ständigt exkluderats ur ett politiskt system och därför också underminerats och förtryckts i både en privat och en offentlig sfär.

---

²⁴ Burack, Cynthia, *Healing identities: Black feminist thought and the politics of groups*, Cornell University Press, Ithaca, 2004, s. 37

²⁵ Burack, s. 135

²⁶ Burack, s. 135

Queerteori

Judith Butler myntade begreppet om ”den heterosexuella matrisen” som är en modell som förutsätter att kulturellt begripliga kroppar måste utgå från stabila kön. Den heterosexuella matrisen kräver alltså två tydligt identifierbara kön/genus: ett kvinnligt/feminint och ett manligt/maskulint. De är varandras motsatser och är hierarkiskt definierade genom en obligatorisk heterosexualitet. Enligt Butler är denna matris central för definitionen av det socialt godkända, respektive icke-godkända.²⁷ Något hon också tar upp är begreppet ”heteronormativitet” som bygger på förutsättningen att alla är heterosexuella och lever ett heterosexuellt liv. Heteronormen, menar hon, är socialt och kulturellt konstruerad genom de institutioner och strukturer som bibehåller heterosexualitet som något naturligt och universellt.²⁸ Alltså om man på något sätt avviker från denna ”mall” anses man automatiskt vara ”onormal” eftersom heteronormen är så inrotad i dagens samhälle. Queerrörelsen bygger på alla människor som anses vara avvikande på något sätt. Fanny Ambjörnssons definition lyder: ”Istället för en rak ersättning av termer som bög, lesbisk eller bisexuell, blir det en vidare ram inom vilken människor med olika genus- och sexuella identiteter som går på tvärs med det normerande idealet kan samlas”.²⁹ Det kan alltså vara homosexuella, transpersoner, intersexuella, asexuella, bisexuella eller kanske heterosexuella som inte lever i ett monogamt förhållande med någon av motsatt kön. Queer inkluderar alltså alla som inte lever efter den rådande heteronormen.

Diskussionen kring kön och genus är även något som queerforskare sysslar med. Mycket av dagens queerteori har sin grund i Butlers tankar och idéer. Ett välanvänt citat är: ”Om det visar sig att vi kan bestrida könets orubblighet, då är kanske det som kallas ’kön’ lika kulturellt konstruerat som genus; kanske har det rent av alltid varit genus, vilket skulle innebära att skillnaden mellan kön och genus visar sig inte vara någon skillnad alls”.³⁰ Vilket är viktigt eftersom denna tanke är en grundpelare. Om man antar att kön också är något som vi människor konstruerat så kanske ingenting är skrivet i sten. Hur du identifierar dig själv är i så fall det enda

---

²⁷ Butler, Judith, *Könet brinner!*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2005, s 10

²⁸ Butler, s 11

²⁹ Ambjörnsson, Fanny, *Vad är Queer?*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2006, s 27

³⁰ Butler, s 56

relevanta. Ambjörnsson berättar om hur det fungerar på ett sjukhus om en kvinna föder ett barn som är intersexuellt. Detta innebär att könet på barnet inte går att identifiera, om det antingen är en väldigt stor klitoris eller en väldigt liten penis. Det är så pass högt prioriterat att operera barnet till ett bestämt kön att det sker direkt efter födseln utan avbrott. Könsidentifikation är så inrotat och konstruerat inom oss att det är ett problem om det helt enkelt inte går att fastställa: ”Att inte vara helt säker på i vilket fack man ska placera en individ verkar helt enkelt rubba ordningen i samhället – den ordning som säger att vi enbart kan vara antingen kvinnor eller män och att detta innebär en specifik kombination av könsorgan, genusbeteenden och sexualitet”.³¹ Man måste helt enkelt veta könet för att barnet sedan ska kunna placeras och socialiseras in i vårt samhälle.

Jag, troligtvis i likhet med queermänniskor, ställer mig gärna bakom Butlers påstående: ”Hur kan vi förstå en konstruktion som inte förutsätter att det finns en mänsklig konstruktör före själva konstruktionen?”³² Att någon är en man eller en kvinna är alltså något vi människor från början konstruerat eftersom det gör tillvaron begriplig. Att namnge saker för att förstå dem kan ses som en generell mänsklig egenskap. Vad är då queer? Om vi tar Ambjörnssons definition innebär det ”ett kritiskt förhållningssätt till det normativa”.³³ Vilket summerar det på ett bra sätt och också beskriver queerteorin. Vad en queerteoretiker vill undersöka är hur det vi i vårt samhälle beskriver som sexualitet organiseras, regleras och upplevs och ”hur identiteter, handlingar, regler, normer och föreställningar vävs samman till det som kallas sexualitet”.³⁴ Sexualitet kan enligt ett queerperspektiv framgå på olika sätt. Det kan handla om en identitet, något man ”är” eller ”gör sig till” eller om handlingar; det vill säga hur man utövar sin sexualitet genom konkreta handlingar såsom kyssar eller samlag.³⁵ Queerteorin utgår ifrån att man inte tar heterosexualiteten för given och att den precis som andra sociala organiseringar är socialt, kulturellt och historiskt skapad. Alltså är inte den sexualitet man undersöker och analyserar något man antar vara heterosexuell: ”På så sätt vill de illustrera det faktum att sexuella identiteter, uttryck och organisering är socialt och historiskt betingade, snarare än naturgivna,

---

³¹ Ambjörnsson, s 118

³² Butler, s 57

³³ Ambjörnsson, s 27

³⁴ Ambjörnsson, s 36

³⁵ Ambjörnsson, s 36

oföränderliga storheter”.³⁶ Ett queerteoretiskt perspektiv innebär då att kritiskt granska de normer som är kopplade till sexualitet, genus och sexuell identitet. Hur upprätthålls dessa normer? Hur ifrågasätts de? Hur skapar de hierarkier?³⁷

För att förstå ett queerperspektiv är det viktigt att först ha en grundläggande förståelse för en huvudsaklig tanke inom poststrukturalismen. Det vill säga att betydelse alltid skapas i relation till något annat. Jag kan säga att jag är kvinna eftersom det manliga könet existerar som en motsats. Detta appliceras i queerteorin på så sätt att man antar att en avvikelse endast existerar eftersom det finns en norm:

Eftersom heteronormativiteten, som vi tidigare sett, måste förstås som en historisk och kulturell konstruktion, blir en queerteoretisk insikt att heterosexualiteten inte existerar annat än i relation till en tänkt och utpekad motpol, i detta fall homosexualiteten. Man vet att man är heterosexuell enbart genom insikten om vad man inte är.³⁸

Framförallt vill man demonstrera hur heteronormativiteten som försvaras av samhället placerar den stora mångfald av sexuella uttryck som faktiskt existerar i mörkret och osynliggör det.³⁹ Det är baserat i poststrukturalistiskt tänkande.

Queerteori kan vara svårt att sätta fingret på och många blir förvirrade över definitionen, vilket kan bero på att det egentligen inte existerar en ”queerteori”. Queer blir snarare ett samlingsnamn på olika kritiskt granskande perspektiv på sexualitet. Hur ska man då applicera queerteori i litteraturvetenskapen? I *Queera läsningar* betonar man än en gång betydelsen av skillnader, det vill säga att normativ heterosexualitet inte kan definieras utan queerhet som motsats. Vad en queerforskare bör göra med en litterär text framgår i den första artikeln av Sanna Karkulehto. Det handlar helt enkelt om att undersöka ”dominerande diskurser, representationer och identitetskonstruktioner”.⁴⁰ Man vill också synliggöra framställningar av kön och sexualitet och deras förhållande till makt. Det viktigaste är att använda sig av queerteori i en litteraturvetenskaplig analys går hand i hand med både Butlers och

---

³⁶ Ambjörnsson, s 56

³⁷ Ambjörnsson, s 78

³⁸ Ambjörnsson, s 67

³⁹ Ambjörnsson, s 85

⁴⁰ Karkulehto, Sanna, ”Litteraturforskning och queerpolitisk läsning”, Kivilaakso, Katri, Lönngrén, Ann-Sofie, Paqvalén, Rita, red., i *Queera läsningar: Litteraturvetenskap möter Queerteori*, Rosenlarv förlag, Halmstad 2012, s 34

Ambjörnssons definitioner kring genus och identitet. Det syftar helt enkelt till att visa att ”tredelningen biologiskt kön, genus och begär kan rubbas och blandas”⁴¹ samt en kritik och dekonstruktion av traditionell identitetsuppfattning.⁴² Man frångår alltså egentligen inte Butlers tankar och idéer utan applicerar endast dem i ett litteraturvetenskapligt sammanhang och undersöker hur det framställs i en text.

Analys: Karaktärsutveckling

Min analys är uppdelad i tre underrubriker: sexualitet, feminism och motpoler. Jag kommer genomgående att utgå ifrån Smiths teori att *Purpurfärgen* är en ”*Bildungsroman*”, vilket i korta drag innebär tre olika ”steg”: (1) Avresa/kallet till äventyr; (2) Resa/påbörjande; (3) Hemkomst/återkomst.⁴³ Detta kommer jag återkomma till i min avslutande diskussion.

Sexualitet

Bidrottningen, som Shug kallas, fångar Celies uppmärksamhet för första gången genom ett fotografi. Redan innan de har träffat varandra uttrycker Celie en form av attraktion och dragning till Shug: ”Shug Avery är en kvinna. Den vackraste jag har sett. Hon är sötare än min morsa. Å tietusen gånger sötare än jag”.⁴⁴ I föregående brev skriver Celie att hon aldrig ser på karlar ”fast kvinnor ser jag på, dom är jag inte rädd för”.⁴⁵ Hon tittar på kvinnor för att de inte skrämmer henne så som män gör. Redan tidigt i romanen känner Celie en dragning till Shug trots att de aldrig träffats. Det må vara utseendet som först orsakar hennes nyfikenhet men enligt min tolkning beror den starka känslan som Celie får snarare på en emotionell samhörighetskänsla. För när Celie tittar på fotografiet noterar hon att Shugs ögon ser allvarliga ut, ”lessna liksom”.⁴⁶ Kanske känner hon då undermedvetet en gemenskap med Shug eftersom hon gör kopplingen att även hon haft det svårt. Det vill säga att hon känner igen sin

---

⁴¹ Karkulehto, s 35

⁴² Karkulehto, s 35

⁴³ Smith, Brenda R., ”We need a hero: African American female Bildungsromane and Celie’s Journey to heroic female Selfhood in Alice Walkers *The Color Purple*”, i *Alice Walkers The Color Purple*, Kheven LaGrone red., Editions Rodopi 2009, s 5

⁴⁴ Walker, s 14

⁴⁵ Walker, s 13

⁴⁶ Walker, s 14

egen kamp i Shugs ögon. Queerteori utgår ifrån, som jag tidigare nämnt, att tredelningen biologiskt kön, genus och begär kan rubbas och blandas. Celies attraktion av Shug demonstrerar detta påståande. Celie, en kvinna som uppvisar ett begär gentemot en annan kvinna.

När styvfadern (Celie och Nettie tror fortfarande att han är deras riktiga far) vägrar ge bort Nettie till Mister A blir plötsligt Celie aktuell: ”Hon är ful. Säger han. Men hon förstår sej på hårt arbete. Hon är rensam. Å Gud har fixat henne. Du kan göra precis va du vill med henne å de blir inget som behöver mat å kläder”.⁴⁷ Sådana förtryckande och nedvärderande kommentarer kommer inte som en chock för Celie. Det jag vill komma till dock är att hon i den situationen väljer att ta fram kortet på Shug Avery, se på hennes ögon och hämta tröst i att inbilla sig att de säger: ”Tja, de *svider* så där ibland”.⁴⁸ När de till slut möts blir Celie förundrad över de känslor Shug framkallar i henne. Hon får svårt att uttrycka sig och således blir beskrivningen nästan främmandegörande: ”Han gillar att titta på Shug. Jag gillar att titta på Shug. Men Shug gillar bara att titta på en av oss. Honom. Men så ska de ju vara. Jag vet de. Fast om de ska vara så, varför gör de så ont i hjärtat då?”⁴⁹ Att vara lesbisk är inget hon har ord för så hon förklarar det så gott hon kan. När hon observerar Shug och hur hon betar sig beskriver hon det som att hon ”talar å bär sej åt som en karl”.⁵⁰ Detta framstår som avvikande och udda för Celie och bryter mot den normativa uppfattning hon har om kön och sexualitet. Hon väljer att beskriva det på ett sätt som hon själv förstår. Hon har identifierat ett beteende i Shug som enligt hennes föreställning är traditionellt manligt. Detta kan ses som ett slags tyst avslöjande i texten, för genom Celies språkbruk framgår det att hon är medveten om avvikande beteende. Att Celie upplever Shugs beteende som manligt gör att hon identifierar henne som en karl. Butler behandlar detta ämne:

Eftersom identiteten säkras genom de stabiliserande begreppen kön, genus och sexualitet, ifrågasätts själva person-begreppet i och med framträdandet av de inkoherenta eller diskontinuerliga genusvarelser som ter sig som personer men inte följer de

---

⁴⁷ Walker, s 16

⁴⁸ Walker, s 16

⁴⁹ Walker, s 84

⁵⁰ Walker, s 93

genuspräglade normer för kulturell begriplighet varigenom personer definieras.⁵¹

Då Shug i detta fall kan ses som en ”inkoherent genusvarelse” blir Celie förvirrad. Hennes växande känslor för Shug leder fram till att Celie börjar tänka på Shug när hon och Mister A har sex. Mister A ligger ovanpå henne och utför en penetrering men det innebär ingen sexuell njutning för Celie. Hon ligger under honom och tänker att det Mister A gör med henne har han också gjort med Shug, ”å hon kanske gilla de”.⁵² Hon hanterar den sexuella akten med en man genom att föreställa sig att en annan kvinna tycker om det. Celie och Shugs relation utvecklas till ett starkt systerskap och också tillslut till ett lesbiskt förhållande. Innan Shug har Celie aldrig öppnat sig angående varken övergreppen eller hennes nuvarande sexuella liv. Nu bryter hon tystnaden:

Nä, sa jag. Mister A. kan tala om för dej att jag inte alls gillar de. Va är de för roligt? Han lägger sig ovanpå å drar opp nattskjortan till magen å trycker in. Jag brukar låtsas för de mesta att jag inte är där. Han märker ingen skillnad. Han frågar aldrig va jag känner eller så. Han gör bara ifrån sej å flyttar på sej å somnar.⁵³

Att Celie inte kan njuta av att ha sex med en man kan bero på många olika saker. Det som absolut är mest framträdande är att hon förknippar det med rädsla och smuts. När hon fortfarande bodde hemma hos sin mor och styvfader, förgrep han sig kontinuerligt på henne. Den första meningen i romanen står i kursivt och är exkluderat från Celies brev: ”*Säj de aldrig till nån utom Gud. Morsan skulle dö*”.⁵⁴ Orden finns där som ett eko och man kan direkt anta att det är ”farsan” som sagt dem. Celie, som var i en beroende position gentemot ”farsan” blev väldigt sårbar för de konstanta sexuella övergreppen. Tidigt i hennes liv gick alltså hennes existens ut på hur hennes kropp kunde vara till tjänst för en man. Sedan kommer hon från den miljön direkt in i ett äktenskap där liknande utnyttjning sker. Även här är hon i en beroende position. Uplabdhī Sangwan säger i sin artikel: ”The fact that the ’father’ and husband are the ones who exploit the young Celie serves to highlight the fact that

---

⁵¹ Butler, s 68

⁵² Walker, s 20

⁵³ Walker, s 89

⁵⁴ Walker, s 9

a woman, especially a woman of color, cannot rely on men, even if they share her skin color, to protect and nurture her. She will have to look elsewhere for such sustenance".⁵⁵ Celie blir uppenbarligen oerhört påverkad av sin uppväxt då hon spenderar en lång tid utan att säga ifrån och hävda sig. Först i mötet med Shug och den sexuella utforskning det innebär kan hon hitta en trygghet som en man aldrig skulle kunna ge henne. Man kan säga att det är sexuellt utnyttjande och förtryck som nästan provocerar henne till att börja skriva. Celie blir utsatt för fasansfulla övergrepp som ung flicka. Hennes sexualitet blir direkt präglad utav tanken på att det är ett tvång, något som män gör med kvinnor. Celies föreställning om sexualitet kan sägas vara något som män konstruerat till en regel för henne. En regel som förutsätter att sexualitet ska ske mellan en man och en kvinna och varken kräver kvinnans medgivande eller njutning. När hon ligger under Mister A och undrar om Shug Avery njutit av sexet med honom, visar det på en nyfikenhet som senare leder till ett ifrågasättande av denna regel/föreställning.

Synen på sexualitet i romanen hänger samman med den patriarkala hierarkin. Det "sex" som Celie blir utsatt för är direkt kopplat till manligt maktutövande. Motsvarigheten kommer när Celie och Shug börjar utforska varandra. Det sex de utövar blir, i kontrast till sexet Celie haft med män, något systerligt och jämställt. Detta kopplas till poststrukturalismens tanke om motsatspar, något som queerforskare gärna använder sig av. Celie förstår hur hennes sexuella identitet är präglad först i mötet med något som är raka motsatsen. Radikalfeminister på 1970-talet i USA menar att sexualitet är skapad av patriarkala institutioner och fungerar som ett redskap för män att förtrycka kvinnor. I korta ord menade de att heterosexualitet var lika med kvinnoförtryck.⁵⁶ Även om jag inte helt håller med påståendet så kan man genom att jämföra de sexuella interaktionerna i romanen se en struktur som bygger på det. Genom att Celie och Shug inleder ett sexuellt förhållande utmanar de maktförhållandena i samhället. Tack vare denna utforskning av sexualiteten och sin egen kropp kan Celie även utvecklas på andra plan. Enligt ett queerperspektiv kan sexualitet förstås på många sätt. Ibland kan det handla om en identitet, det vill säga att man exempelvis kallar sig själv för homosexuell, och ibland kan det röra sig om en

---

⁵⁵ Sangwan, Uplabdi, "Significance of Sisterhood and Lesbianism in Fiction of Women of Color", i *Alice Walkers The Color Purple*, Kheven LaGrone red., Editions Rodopi 2009, s 177

⁵⁶ Ambjörnsson, s 102

handling, som till exempel en kyss.⁵⁷ Jag uppfattar inte det som om att Celie bygger sin identitet på faktumet att hon attraheras av kvinnor utan tolkar istället henne som ”label-free”. Faktum är att varken Shug eller Celie rakt ut kallar sig själva för lesbiska eller bisexuella. Så i det här fallet bygger sexualiteten i romanen på handlingar. Detta fungerar ur ett queerperspektiv som i stora drag innebär avvikelser från normen. Att agera utifrån vad man känner utan att sätta en stämpel på sig själv avviker väldigt mycket från den heteronormativa byggsats samhället är konstruerat utefter.

En avgörande händelse med Shug är när hon ber Celie att se på sig själv:

Vet du va, sa hon, där nere i musen på dej finns de en liten knopp som blir väldigt het när du gör så där du vet me nån. Den blir hetare å hetare å så smälter den. De är de bästa. Fast de finns annat som är bra också, sa hon. Man kan suga mycket, här å där. Å använda fingrarna å tungan.⁵⁸

Min tolkning är att denna händelse är det som börjar framkalla ett självförtroende hos Celie. Plötsligt känner hon sin kropp lite bättre och kan förstå vad njutning är. Nu kan hon identifiera en känsla av lust och istället för att känna sig förvirrad när hon ser på Shug kan hon nu uttrycka sig i ord: ”Jag känner hur bröstvårtorna hårdnar under klänningen. Min lilla knopp sticker liksom opp också”.⁵⁹ Tidigare i samma brev nämner hon att Shug betar sig som en karl och när hon efteråt berättar om sina egna begär gör hon ungefär samma referens. Hon menar på att ”karlarna har ögonklustrade vid Shugs bröst” precis som hon har.⁶⁰ Någon definition på hur hon tolkar detta kommer inte utan som jag skrev tidigare så finns inga stämplat. Resultatet av att Shug introducerar Celie till en helt ny typ av sexualitet blir enligt mig således att Celie får modet att utvecklas även på andra plan.

Feminism

Då den historiska eller samhällseliga kontexten är viktig i en feministisk analys av en text kommer jag först göra en kort redogörelse av detta. Det nämns aldrig några årtal i romanen, så exakta tidpunkter är omöjligt att fastställa. Det är dock någorlunda tydligt att vi befinner oss i 1910-1930 tal och framåt. Lewis är en av de som forskat på

---

⁵⁷ Ambjörnsson, s 36

⁵⁸ Walker, s 89

⁵⁹ Walker, s 94

⁶⁰ Walker, s 94

romanen, han nämner: ”*The Color Purple* ruminates on issues of salvation, shame, and silence as the manifest in the lives of early-twentieth-century black women living in the U.S South”.⁶¹ En snabb Wikipedia-sökning ger mig informationen att det rör sig om 1930-talet. Eftersom det är oklart angående exakt vilket årtionde det är kommer jag att försöka se en generell kontext. Egentligen kan man säga att mycket av det som Bell Hooks skriver om black feminism är relevant för en kontext kring romanen. Det som är av vikt för min analys rör ju svarta kvinnors villkor. Exempelvis den generella acceptansen av sexism i relationer mellan svarta män och kvinnor eftersom det enda viktiga i frigörelsefrågan ansågs vara rasismen och hur man skulle bekämpa den. Denna uppfattning stöddes av många grupper i samhället, svarta män och också vita män och kvinnor. Detta resulterade i att svarta kvinnor hyllades om de levde upp till en patriarkal värdegrund. ”Good little women” var de om de var undergivna, tysta, tog hand om familjen och huset och framförallt om de underställde sig och behagade sin man. Avsaknaden av en politisk röst och en röst i privatlivet ledde till slut till en generation svarta kvinnor som var så vana vid att underställa sig att förtrycket blev en naturlig del av livet.⁶²

Något som också är av vikt är svarta kvinnors nedvärderade sexualitet. Hooks menar på att det beror på slaveriet: vita män förgrep sig på och våldtog tusentals och åter tusentals svarta kvinnor under slaveriet vilket ledde till att bilden av ”deras” sexualitet förstördes och bröts ned. Vad det gäller Celie är detta relevant eftersom hon blir våldtagen av sin styvfader. Att styvfadern (”farsan”) utför dessa övergrepp kan bero på att han inte har någon respekt för kvinnlig sexualitet. Redan innan Celie blir våldtagen kan man säga att hon som svart kvinna redan har som stämpel att vara värdelös på grund av ekot från alla de svarta kvinnor som blivit våldtagna under slaveriet. Efter våldtäkten identifierar hon sig med denna bild. Nu återkommer jag till det första citatet: ”~~Jag är~~ Jag har alltid vart snäll”.⁶³ När hon blivit våldtagen kan hon inte längre kalla sig själv för en snäll flicka. Hennes självbild har förändrats eftersom det redan existerar en bild i samhället av hur de kvinnor som blivit våldtagna ska tänka om sig själva. I ett patriarkalt samhälle anses våldtäktsoffer ha förlorat sin värdighet på grund av den förödmjukelse de genomgått. Detta blir kanske ännu mer

---

⁶¹ Lewis, s 160

⁶² Hooks, s 1 ff

⁶³ Walker, s 9

framträdande på originalspråk: "I am I have always been a good girl".⁶⁴ Där användandet av uttrycket "good girl" är det som är av betydelse. En "good girl" var man, som tidigare nämnt, om man inte var sexuell, inte sa emot, underställde sig samhällets lagar och regler och skötte sig. Svarta kvinnor som agerade utifrån denna mall var "good little women". Genom att hålla sig till mallen om det förväntade beteendet trodde man att man kunde undvika förtrycket. Detta verkar ha inflytande över Celie: "Celie has been led to believe that her 'good girl' behavior can spare her from the sexual violation of men, as well as spare her entire community from the racist violence of white people".⁶⁵ I verkligheten, menar Lewis, blir svarta kvinnor förtryckta i patriarkala strukturer oavsett hur de uttrycker sig. Genom att skriva sina brev till Gud bryter Celie tystnaden, åtminstone för sig själv, vilket är ett steg i rätt riktning. Man förstår genom att läsa romanen att det inte hjälper att hålla sig undagömd och osynlig. Övergreppen som sporrar brevskrivandet blir istället för nedtystande snarare en katalysator för Celies sökande efter en röst.⁶⁶ Först i Celies frigörelse, när hon står upp mot Mister A, kan hon skapa sin egen lycka. Det "good girl" beteendet som innebär en accepterande tystnad är alltså inget som skonar varken Celie eller någon annan från förtrycket.

Jag tolkar Mister A som en karaktär som utgör exempel på den sexistiske svarte mannen Bell Hooks talar om. Som jag tidigare diskuterat i mitt teorikapitel om black feminism så kunde svarta män hävda sig genom att kunna kontrollera "sin" kvinna. Där svarta män var "förlorare" i maktkampen med vita män blev de vinnare i den privata sfären. Konsekvensen av detta blir att Mister A's värderingar gör att han utsätter Celie för ständig verbal och fysisk misshandel. Det är så han har lärt sig att man ska kontrollera kvinnor. Celie, som kan tänkas tillhöra den generationen svarta kvinnor som blivit vana vid förtrycket och vana att underställa sig, skriver inte så mycket om att hon blir slagen. Det verkar inte vara väsentligt för henne att nämna. Den enda gången hon själv nämner att Mister A slår henne är när hon skriver om att hon berättat det för Shug: "Han slår mej när inte du är här, sa jag".⁶⁷ Innan dess framkommer misshandeln endast genom andra karaktärer. Celie skriver i sina brev vad andra säger till henne om det så därför känns det inte särskilt "bekännande", ett

---

⁶⁴ Walker, Alice, *The Color Purple*, Hachette UK 2011(1982), s 4

⁶⁵ Lewis, s 161

⁶⁶ Lewis, s 161

⁶⁷ Walker, s 86

exempel är ett citat av Harpo: "När du inte gör som han säger så slår han dej".⁶⁸ Att Celie till en början verkar likgiltig inför detta tyder på att beteendet helt enkelt blivit en norm för henne.

I berättelsen blir det klart för oss att Mister A har gömt undan Netties brev. Av en slump får Celie tag på ett av breven och sedan hittar hon och Shug resterande brev. Innan denna händelse har Celie agerat någorlunda likgiltigt inför förtrycket hon utsätts för och har aldrig blivit arg, eller i alla fall aldrig visat någon ilska. När hon får veta att han gömt breven blir hon rasande: "Hur ska jag kunna låta bli att döda honom, sa jag".⁶⁹ Hon får impulsen att skära halsen av honom med en rakkniv men Shug hindrar henne i sista sekunden. Smith menar att detta är Shugs sätt att guida Celie: "She helps Celie to realize that revenge is the ultimate capitulation to patriarchal codes of behavior; giving in to her violent impulses will only chain Celie to the very social order from which she is struggling to free herself".⁷⁰ Senare när Celie äntligen står upp för sig själv visar det sig att Shug hade rätt. Lösningen på Mister A's manschauvinism blir istället att göra motstånd med ord. Med ord menar jag att istället för att skada Mister A fysiskt så väljer Celie att säga ifrån. Detta kan i ett nytt led representera diplomati före våld. Som Smith uttryckte det, att en våldsam revolt endast binder en till samma patriarkala struktur man försöker bekämpa.

Ser man på romanen ur ett feministiskt perspektiv är det Mister A som mest framgående representerar den patriarkala strukturen. Mister A's värderingar är det som kvinnor inom black feminism vill bekämpa. Det vill säga starkt präglade sexistiska värderingar och idén om att den svarta kvinnan står underordnad den svarte mannen. Till en början påverkar det Celie på det sättet att hon agerar enligt en normerad struktur men senare hjälper utvecklingen spirituellt, sexuellt och personligt henne att inse problematiken kring detta. När Celie står upp mot Mister A gör han ett sista försök att trycka ner henne. Detta genom att kalla henne allt som enligt black feminism är de orsaker som placerat svarta kvinnor längst ned i hierarkin: "Du är svart, du är fattig, du är ful, du är kvinna. För fan, sa han, du är ingenting".⁷¹ Han får med rasismen, ett klassperspektiv samt en utseendefixerad och könsbaserad sexism i sin kommentar. Celie svarar genom att placera Mister A i en gemenskap med sig

---

⁶⁸ Walker, s 73

⁶⁹ Walker, s 157

⁷⁰ Smith, s 11

⁷¹ Walker, s 223

själv: "[...]Allt du gör mot mej har redan skett me dej".⁷² Det jag menar är att hon sätter det i ett svart feministiskt perspektiv som strävar efter att jämställa svarta män och kvinnor i en gemensam kamp mot rasförtrycket.

En väldigt avgörande händelse för Celie är kopplad till Harpos fru Sofia. Redan första gången Celie träffar henne gör hon starkt intryck bara genom att se ut och tala som hon gör. Sofias första besök slutar med att männen blir alldeles stumma. Celie skriver: "Hon stiger opp, de är en stor å stark å frisk flicka".⁷³ Celie lämnar liknande kommentarer angående Sofias fysiska hälsa lite då och då vilket verkar vara direkt kopplat till hennes avund. Celie har växt upp i en miljö där våld och manliga, patriarkala värderingar, såsom att en man ska kontrollera "sin kvinna", präglat tillvaron. Kommentarer som: "Ja hur tror du då att du ska få henne att lyda? Fruar är som barn. Man måste visa dom vem som bestämmer. De bästa sättet är ett rejält kok stryk" är inte ovanliga.⁷⁴ Just den här kommentaren kommer från Mister A men innan Celie gifte sig var det "Farsan" som var den manliga förebilden (de kallar honom det men får senare veta att han bara är deras styvfader) och han hade samma åsikter. Sådana här värderingar har präglat hela Celies uppväxt vilket inte gör att det kommer som en överraskning när hon ger Harpo rådet att slå Sofia för att få henne att lyda. Hennes hjärntvättade tankar i kombination med att hon helt enkelt är avundsjuk på Sofia är troligtvis det som ger upphov till hennes förrådande rådgivning.

Celies underlägsna personlighet förtydligar Sofia som representant för "den starka svarta kvinnan" vilket är en av de stereotyper Burack diskuterar. Hur hon agerar, talar och för sig i världen är direkt kopplat till denna stereotyp. Hon är till och med fysiskt stark. Det har varit en populär stereotyp att använda sig av eftersom det "ursäktar" ett förtryck av svarta kvinnor på grunden att "de ändå kan hantera det". Som jag tidigare nämnt så diskuterar Burack att även om stereotypen kan ses som positiv i många sammanhang ger det en felaktig bild av att svarta kvinnor besitter vad hon kallar för "insensibility to hardship".⁷⁵ Detta påstående kan kopplas direkt till Sofia på så sätt att hon beskrivs som stark och tålig mot de svårigheter hon utsätts för. Hon hanterar Harpos försök till att få henne att lyda genom att slå tillbaka. Hon reagerar mot en förtryckande tillvaro genom att avlägsna sig själv och sina barn från

---

⁷² Walker, s 224

⁷³ Walker, s. 41

⁷⁴ Walker, s. 45

⁷⁵ Burack, s. 135

den miljön. Man kan nästan gå så långt att kalla henne för matriark. Bilden av matriarken härstammar från stereotypen om den starka svarta kvinnan och bägge två är resultatet av en romantisering av svarta kvinnors uthållighet gentemot förtrycket. Sofia förkroppsligar denna romantisering. Hennes sätt att sköta hemmet, barnen och hantera sitt liv utgör bilden av ett starkt matriarkat vilket kan te sig positivt. I själva verket kan man säga att detta sätt att visa uthållighet och likgiltighet inför förtryck snarare bidrar till att bibehålla patriarkatet: "Usually when people talk about the strength of black women they are referring to the way in which they perceive black women coping with oppression".⁷⁶ Så även om matriarken kan hyllas på ett positivt sätt innebär det trots allt indirekt att patriarkatet kan fortskrida.

Motpoler

Sofia är inte rädd för att hävda sig och behandlar inte män automatiskt med respekt bara för att de är män. Hon är även stor och stark och har möjligheten att utmana en man fysiskt. I princip kan man konstatera att hon är Celies direkta motsats. Detta startar en tankeverksamhet i Celie: "Jag tycker bra om Sofia men hon är inte alls som jag. Om hon pratar när Harpo å Mister A. Kommer in i rummet, fortsätter hon bara. Om dom frågar henne var nånting finns, säger hon att de vet hon inte. Å fortsätter att prata".⁷⁷ Sofias beteende förvånar henne men utvecklar också henne. Att Sofia aktivt konfronterar och utmanar dem som försöker trycka ner henne är något som Celie inte har sett hos en kvinna förut. Liknande tankar påvisar Brenda. R. Smith i sin artikel om romanen: "It is Sofia, Harpo's wife, who sets Celie firmly on the path of *Bildung*. Sofia is the first woman to model active resistance in a way that captures Celie's attention".⁷⁸ Även det här kan kopplas till betydelsen av skillnader som jag tidigare diskuterat. Sofias framträdande som matriark synliggör Celies egen undergivna personlighet och gör henne medveten om den.

Harpo kommer tillbaka blåslagen efter att ha försökt få Sofia att lyda. Sofia konfronterar givetvis Celie. Istället för ett bråk leder det till vad som förmodligen blir första gången Celie inleder en vänskap med någon annan än sin syster Nettie. Sofia är en stark motpol till Celie både psykiskt och fysiskt och därför en viktig del i hennes

---

⁷⁶ Hooks, s 6

⁷⁷ Walker, s. 46

⁷⁸ Smith, s. 9

väg mot egen frigörelse. När Celie skriver om dessa incidenter handlar det i slutändan om Gud. Till exempel att hon anser att hon syndat mot en annan själ.⁷⁹ Även när Sofia konfronterar henne och frågar om hon någonsin brukar bli arg så hänvisar Celie till sin Gud: ”I bibeln står de Hedra din fader å din moder va som än händer”.⁸⁰ Hon syftar på att det här är anledningen till att hon inte kan känna ilska mot varken sin mor och far eller Mister A trots att de behandlat henne illa. Min teori är, att så här tidigt i hennes utveckling behöver hon något att hålla fast vid för att inte falla omkull. Gud blir hennes tillflykt och hennes styrka, någon/något hon kan belägga sina argument med eftersom det är det enda hon känner till som potentiellt kan ha makt över hennes liv. När ”farsan” beordrar henne att inte berätta för någon om övergreppen förutom Gud sätter han omedelbart Gud hierarkiskt ovanför sig själv. Gud blir kanske omedvetet den enda för henne som har makten att förändra hennes liv, eftersom ”han” står över ”farsan”. Smith har liknande teorier: ”If pa, a man, has the power to unsettle the world as she knows it then only a more powerful entity, God, has the potential to set it right”.⁸¹ Mötet med Sofia och de värderingar hon har blir något som rubbar Celies bild av vad som är viktigt i livet och vad man själv kan göra för att förändra det. Det är också värt att nämna att Celie skriver mycket om denna händelse. Tidigare har hennes brev till Gud varit något kortare men alla brev som handlar om Sofia får flera sidor till sitt förfogande. Vilket gör att man förstår att skeendet har stor betydelse för karaktären och därför också för hela berättelsen. Sofia blir en av de karaktärer som skakar om hennes tillvaro och får henne att börja ifrågasätta saker som förut varit henne likgiltiga.

Senare hamnar Sofia i en situation där hennes beteende framkallar en direkt konsekvens för hennes liv. I ett försök att försvara sig själv gentemot en vit kvinna uppstår en våldsam situation vilket leder till att de fängslar henne. När Celie besöker henne i fängelset träffar hon en sjuk och nedbruten kvinna som inte alls är sig lik. I denna nya, instängda och nedbrytande miljön börjar Sofia tyna bort. Hon säger: ”Jag gör som dej varenda gång dom säger nåt, Miss Celie, säger hon. Jag rusar opp å gör precis som dom säger.”⁸² Det är av betydelse att Sofia själv identifierar sin raka motsats i Celie.

---

⁷⁹ Walker, s. 48

⁸⁰ Walker, s. 51

⁸¹ Smith, s 7

⁸² Walker, s 101

När jag tänker på *Purpurfärgen* är det Shug Avery som dyker upp i huvudet. Om Celie representerar den tysta och förtryckta svarta kvinnan är Shug, likt Sofia, också hennes motsats. Hon står upp för sig själv, säger emot och är inte rädd för att vara ful i mun. Däremot skiljer hon sig från Sofia på det sättet att hon inte beskrivs som lika hårdhudad. Celie och Shug kan knyta an till varandra på ett helt annat sätt då bägge besitter någon slags sårbarhet. Shug har ett annat slags inflytande över Celie som snarare rör sexualiteten och känslolivet. Så om Sofia är en psykisk och fysisk motpol är Shug snarare en sexuell motpart som utmanar Celie till att utvecklas på ett inre plan med hjälp av sexualiteten. Sofias närvaro i hennes liv är också avgörande då hon fungerar som en motpol och en ständig påminnelse för Celie om att det finns andra sätt att leva på. Jag vill här hänvisa till ett citat från Smith's text: "Women friends often serve as guides and rescuers for the protagonist. They model the attributes and provide the emotional support that the protagonist needs to persevere and succeed in her quest."⁸³ Här återgår vi till att romanen är en bildningsroman. Celie som är protagonisten passar in enligt den mall som ovan beskrivs. Hennes "quest" är då att utvecklas som person och nå frigörelse från förtrycket och både Sofia och Shug är direkt kopplade till den processen. Det finns fler kvinnor i romanen som direkt påverkar Celies personliga utveckling. Två till som är värda att nämna är hennes syster Nettie (som i sig hade krävt en helt egen uppsats) och Pip eller Mary-Agnes som är Harpos nya flickvän efter Sofia.

I ett brev berättar hon om att Mister A's systrar kommit på besök. När de kommer in i huset börjar de direkt kommentera renligheten. De jämför Celie med sin broders tidigare fru, som de inte anser var en bra husmor. Mister A's ena syster Carrie är genomsyrad av patriarkala värderingar: "När en kvinna blir gift ska hon hålla snyggt hemma å sköta om familjen"⁸⁴ Vilket visar på att detta tankesätt blivit en norm så att även kvinnor börjar se ner på andra kvinnor som inte kan leva upp till det förväntade beteendet. Mister A's andra syster Kate är lite annorlunda. Hon säger åt Celie att hon måste slåss. Systrarna kan på så sätt ses som varandras motvikter. Detta verkar vara typiskt för romanen som helhet, att det hela tiden finns representanter för olika slags kvinnor. Eftersom det är Celie som är fokalisator under större delen av romanen (om man bortser från Netties brev) så är det hennes personlighet, hennes

---

⁸³ Smith, s 8

⁸⁴ Walker, s 28

beteende som gör att de andra kvinnornas egenskaper träder fram. När Kate säger åt Celie att slåss förstår man vikten av det först genom att Celie skriver ”Jag slåss inte, jag gör som dom säger. Men jag lever”.⁸⁵ Denna kommentar är oerhört viktig eftersom den ekar av det som black feminism vill kämpa emot: tanken att tystnad är lika med överlevnad.

Avslutande diskussion

Celies bildningsresa är enligt Smith uppdelad i tre delar: Avresan, resan och hemkomsten. Celies avresa kan man säga sker i samband med att hon flyttar hem till Mister A när de gift sig. Själva resan i det här fallet är en inre resa, det vill säga att Celie går från tystnad och undergivenhet till att kräva sin plats i världen. Hemkomsten vill jag koppla till den bokstavliga hemkomsten, när Celie efter sin inre resa återkommer till sitt gamla hem när det visar sig att hon och Nettie ärvt det. Smiths definition av *bildningsresa* innebär att Celie efter sin resa återvänder till det hem där resan började.⁸⁶

För att sammanfatta Celies karaktärsutveckling kan man säga att hon genom att utforska sin sexualitet utvecklar ett självförtroende som gör det möjligt för henne att även utvecklas på andra plan. Att upptäcka sig själv, sin egen kropp och vad hon själv vill ha är något som Shug Avery hjälper henne med. Deras djupa vänskap gör det också möjligt för Celie att verkligen öppna sig angående övergreppen och inte bara skriva om dem: ”As Celie expresses and allows herself to feel the pain of this experience, she moves beyond the need to ’make [her]self wood’ in order to survive; she reconnects with her emotions and learns to channel them in service to her successful *Bildung*”.⁸⁷ Shug Avery spelar alltså en dubbel roll i Celies karaktärsutveckling. Inte bara för sexualiteten men också för Celies känsloliv. Sofia däremot triggas en tankeverksamhet i Celie och får henne att börja öppna ögonen. Sofia är också den första kvinnan utanför familjen i berättelsen som hon inleder en vänskap med. Det är ofta vänskapen eller bekantskapen med andra kvinnor som banar vägen för hennes egen personliga utveckling. Representationen av olika kvinnor i romanen demonstrerar den poststrukturalistiska idén om motsatspar som

---

⁸⁵ Walker, s 31

⁸⁶ Smith, s 15

⁸⁷ Smith, s 11

betydelseskäpande. Celies karaktärsutveckling är mycket beroende på att hon blir medveten om sin egen position, vilket blir möjligt i mötet med andra typer av kvinnor.

Celies karaktärsutveckling tar sig uttryck genom ett ställningstagande gentemot en patriarkal ordning. Hennes utveckling, som varit möjlig tack vare en utforskning av sexualiteten och starka kvinnliga motpoler, kulminerar i att Mister A (som här är representant för patriarkatet) blir "besegrad". De värderingar han försöker trycka ner och redan har förtryckt Celie med fungerar inte längre. Celies inre resa innebär att hon går från att vara en undergiven och förtryckt kvinna till att bli en stark människa som vågar bryta tystnaden och kräva sin plats i världen.

Käll- och litteraturförteckning

Primärlitteratur

Walker, Alice, *Purpurfärgen*, Bokförlaget Trevi AB, Stockholm 1986 (1982) övers. Hallén, Kerstin

Walker, Alice, *The Color Purple*, Hachette UK, England 2011(1982)

Sekundärlitteratur

Ambjörnsson, Fanny, *Vad är Queer?*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2006

Burack, Cynthia, *Healing identities: Black feminist thought and the politics of groups*, Cornell University Press, Ithaca, 2004

Butler, Judith, *Genustrubbel: Feminism och identitetens subversion*, Bokförlaget Daidalos AB, 2007 (1990) övers. Almqvist, Suzanne

Butler, Judith, *Könet brinner!*, Bokförlaget Natur och Kultur, Stockholm 2005 övers. Lindeqvist, Karin

Dozier, Judy, "Who You Calling a Lady?: Resisting Sexual Definition in The Color Purple", *Griot: Official Journal of the Southern Conference on Afro-American Studies*, 2002 Fall: 21

Hooks, Bell, *Ain't I a woman-black women and feminism*, Pluto Press, London 1982

Karkulehto, Sanna, "Litteraturforskning och queerpolitisk läsning", Kivilaakso, Katri, Lönngren, Ann-Sofie, Paqvalén, Rita, red., i *Queera läsningar: Litteraturvetenskap möter Queerteori*, Rosenlarv förlag, Halmstad 2012

Lewis, Christopher S. "Cultivating black lesbian shamelessness: Alice Walker's The Color Purple.", *Rocky Mountain Review* 2012, 66:2

Sangwan, Uplabdi, "Significance of Sisterhood and Lesbianism in Fiction of Women of Color", i *Alice Walkers The Color Purple*, red. Kheven LaGrone, Editions Rodopi 2009

Smith, Brenda R., "We need a hero: African American female Bildungsromane and Celie's Journey to heroic female Selfhood in Alice Walkers The Color Purple", i *Alice Walkers The Color Purple*, red. Kheven LaGrone, Editions Rodopi 2009

Wikipedia, artikeln om Alice Walker, Hämtat från:

http://en.wikipedia.org/wiki/Alice_Walker 2015-05-03 (senast redigerad 2015-04-28)